

Dne Jeta

20. 1782. je slavní Benjamin Franklin (rojen l. 1706, umrl l. 1790 v Filadelfiji v severni Ameriki) podpisal v Parizu pogodbo za mir, po kateri je bila severni Ameriki, njegovi domovini, samostalnost zagotovljena. On je iznašel strellovod in je bil izvrsten kmetovalec, ki je posebno razširil pridelovanje živinske klaje; on je bil prvi, ki je djansko dokazal veliko moč, ki jo ima mavec (gips) na rast detelje. Na deteljišču svojem poleg ceste je gipsal nekatere kraje deteljšča, drugih pa ne; potrosil je namreč deteljo po deteljišu tako, da so se besede: „Tukaj je detelja gipsana“ že od daleč lahko brale zato, ker je gipsana detelja bolj črnkasta in košata bila, ne gipsana pa je zao-stala v rasti memo une.
20. 1782. je bil rojen Avstrijski nadvojvoda Janez v v Florencu, iskren prijatelj in pospeševalec kmetijstva, kateremu je posebno Štajarska dežela veliko hvale dolžna; tudi družbi kmetijski Kranjski je bil kot njen pokrovitelj prijazno udan. Umrl je 11. maja 1859.
20. 1874. prvi shod vinorejcev na Dunaji.

(Dalje prihodnjič.)

Nove postave.

Postava o stavbah na Kranjskem.

II. razdelek.

Predpisi za stavbe.

(Dalje.)

§. 60. Razdelitev zemljišč v zidališča ali v prostore za zidanje.

Kedar se razdeljujejo zemljišča na zidališča, se stavbena privolitev za posamne stavbe more še le potem podeliti, ko se je potrdil razdelitveni načrt.

V ta namen se mora gosposki predlagati načrt o legi in nivelu tacihi stavb v dveh enacih primerkih in potem se ravnati po §. 4.

§. 61. Pri tacihi razdelitvah se morajo ceste praviloma napraviti ravnočrtne in v širokosti od 15 m. ali vsaj najmanj 12 m. široke. Tudi je nova naprava cest v primerno zvezo spraviti z najbližnjimi cestami in prostorijami istega kraja.

§. 62. Prosilec za razdelitev mora zemljišče za naredbo nove ceste čez svoje posestvo občini zastopiti. Narediti cesto in tlak, kakor tudi glavne kanale, to je dolžnost občine, ako je sklenila na cesti tlak narediti in glavne kanale napraviti.

§. 63. Predno se na zidališču nove stavbe napravi, mora gosposka obtakniti mejno črto.

Dovolitev razdelitve zgubi svojo moč, ako se v treh letih, števisi od dneva izročene (dostavljene) dovolitve, ni začelo zidati na razdeljenem zemljišču.

§. 64. Naprava novih sel (vasí).

Če se imajo na novo napravljati cela sela ali le nekateri deli sel, mora gosposka najprej v namen krajnega (lokalnega) ogleda, razglašaje dan in uro, in po osnovanju načrta o legi in nivelu poprijeti se tega, da se ustanovi glavni stavbeni načrt.

Pri komisijski obravnavi, h kateri je treba privzeti najmanj dva v stavstvu izvedena moža in okrajnega

zdravnika in povabiti posestnike onih zemljišč, katera se imajo pozidati, se mora posebno na to gledati:

- a) da novo selo, katero se bo napravilo, ima zdravo, povodnjam ne podvrženo lego in prost vlak zraka;
- b) da dobi glavna cesta širokost od najmanj 13 do 17 m. Kolikor mogoče, je tudi na to gledati, da selo dobi kak veči trg; — prestrmih krajev se je ogibati;
- c) da ceste, če se jih ima več narediti, se križajo pravokotno;
- d) da čela (prednje strani) hiše stojé v ravnem teku. Poslopja novega sela se pa morajo najmanj 6 m. narazen postaviti, ter se med sredje ne sme zazidati. Hiše morajo dobiti poldansko ali vendar tako lego, da je solnčni svetlobi odprta; o gospodarskih poslopih in skednjih veljajo določbe §. 57;
- e) da pridejo cerkve, šole, farovži in druga javna poslopja na spodobna, prosta mesta v selu;
- f) da se skrbi za to, da odtok vodovja ni zadržan in ni poslopjem na škodo, da se napravijo odtočne grape, brvi, mostovi čez potoke in grape itd.;
- g) da se ceste in tržišča zravnaajo in posujejo s trdnim prodom;
- h) da se selo preskrbi zadosti z vodo;
- i) da se take naprave, ki so posebno ognja nevarne, postavijo zunaj sela. (§. 58.)

Ako ni moči ogibati se naprav v okolišču takem, katero je povodnji podvrženo, je postopati po §. 22.

§. 65. Kako se na novo napravljajo sela, ki so bila po ognji, povodnji itd. pokončana.

Tudi v tem slučaju, če se kako selo popolnoma ali večidel pokonča po kaki elementarni (natorni) nesreči, se je po določbah §. 64 tako ravnati, da se za novo napravo osnuje od stavbene gosposke po krajnem ogledu uravnaalni načrt, katerega se je potem, ko ga je gosposka potrdila, strogo držati.

V uravnaalnem načrtu se morajo krajne okoliščine lege, nivela, narašanje padeža, kakor tudi kakost zemljišča spodobno narisati in v protokolu popisati.

V načrtu se morajo jasno poznatna narediti z raznobarvanimi zaznambami poslopja pokončana in nepokončana, tako, da se razločijo tista, ki so ali so bila iz trdnega zidovja, od onih, ki so ali so bila samo iz lesa.

Uravnaalna obravnava se ima vršiti vpričo najmanj enega v stavstvu izvedenega zapriseženega moža, okrajnega zdravnika in dotičnih selanov, ter se ima ta obravnava ločiti od onih obravnav, katere se utegnejo narediti zaradi tega, da se davek odpiše ali vzroki požara izsledijo.

Komisija si mora pri obravnavi, kar je moč, prizadevati, da se odpravijo ovire, in ko stavi uravnaalne naklepe, naj tudi ozir ima na tiste uravnave, katere bi v nepokončanem delu sela potrebne bile, ali katere so želeti zaradi občne koristi.

§. 66. Javni oziri sploh.

Sploh se ima privolitev v zidanje novih hiš tam odreči, kjer so pomislili zaradi samotne lege, zaradi ognjavarstvenih, zdravstvenih ali drugih javnih ozirov.

(Dalje prihodnjič.)

Podučne stvari.

Kdaj so začeli ljudje z vilicami jesti.

Prav za gotovo se ne more izvedeti začetek vilic; to pa je vendar gotovo, da vilice niso tako stare, kakor

bi kdo mislil. Prvi sled vilic se nahaja v poročilih Petra Amienskega, pridigarja v križanski vojski, ki se huduje nad tem, da sestra cesarja Romana, soproga Beneškega doža Petra Orseola, namesti da bi bila s prsti jedla, je rabila majhne vilice in pozlačene žlice; vražni ljudje so mislili, da zaradi tega je njo in njenega soproga zadela kazen božja, ker leta 1005 sta umrla oba za Turško kugo. — Po Francoskem se je raba vilic vendar zelo razširila; že v 10. in 11. stoletju se vidijo vilice na podobah miz onega časa naslikane. — Na Angleškem v 16. stoletju še nikdo ni poznal vilic. Anglež Cornyat, ki je konec tega stoletja popotoval po Italiji, se ni mogel dosti prečuditi vilicam, ki jih je ondi videl. — Na Španjskem so bile vilice, žlice in pitni kozarci konec unega stoletja v gostilnicah še redka prikazen. — Na Turškem, Kitajskem in Japonskem še dandanes ne rabijo vilic.

Politične stvari.

Federalizem in Slovenci.

Slovenski poslanci so se pridruževali od nekdanj federalistični stranki; vsi so trdili, da je prav tako; principi teh mož so nam bili vedno še najbolj po godu, ker so zmerni in pravični. Nasprotno pa se je slišalo že več slovenskih glasov, ki so svarili Slovence pred federalizmom, češ, da bi s tem njih razcepljenost v posamezne deželice zapečatil. Ne dá se sicer tajiti, da so ti glasovi opravičeni. „Divide et impera“ je bilo od nekdanj geslo za tlačenje narodov. Naš narod je tako majhen, da se pravi uničiti ga, ako se pusti v tej razdrobljenosti.

Zato se pod federalizmom nikakor ne sme misliti razcepljenje Cislajtanijske v toliko „državic“, kolikor je deželnih zborov, ampak združevanje njih v večje kose, ki so si med sabo sorodni po rodu, geografski legi in drugih ozirih.

Na svetu nič ni večnega; staro se podira, iz njegovih razvalin pa klije novo življenje. Stari gradovi padajo na kup, na njihovem mestu se zidajo nova poslopja; kar je od starega grada še porabljivega kamena, vzame se za zidanja novega in nerabljivo se odbacne; pripravi se na njegovo mesto nov material po novih potrebah.

Na to misliti moramo tudi mi. Le starinarji pravijo, da se stari šari ne sme storiti nič žalega; naj ostane, kakoršna je, naj se le za silo nekoliko zamašijo največje luknje itd. Kaj pa je temu neobhoden konec? Staro poslopje poslednjič vendar vkup pade.

To je perspektiva, ki se sme obetati tistim zagriženim federalistom, ki jemljejo premalo ozira na potrebe novega časa, in v eno mēr le o izvrstnosti in svetosti starin govorijo. Naša preteklost pa je prežalostna, da bi se mi mogli za njo navduševati. In vrh tega ima naše mlado narodno življenje toliko opravičenih teženj, da jih ne moremo prezreti pri zidanju narodnega doma.

Prva teh teženj, ki je stala kot glavna točka narodnega programa na vseh slovenskih naših taborih, je zedinjenje vseh Slovencev, druga pa isto tako v teh narodnih shodih zmirom in zmirom ponavljanje, vpevanje našega jezika v svoje pravice. Brez teh dveh mi ne moremo sezidati narodnega doma. Vsaj je starodavna resnica ta, da živi imajo več pravice nego mrtvi; mi smo živi, mi hočemo živeti, ergo imamo tudi pravico, se ve da na postavni poti odstraniti stare stavbe, ako so nam na poti. „Vojvodstvo Kranjsko“, „vojvodstvo Štajarsko“, „vojvodstvo Koroško“, „Goriška škofija“, to so lepe starodavne besede, lepe dežele, pripravne stavbe morda za prejšnje čase, — a njih meje ne smejo nam

biti zidovi, ki ne bi dopustili združenja pod eno upravno celoto. Neobhodna potreba je to za majhen narod, da ne pogine. Vsaj to izpozna vsak naroden Slovenec!*) Dandanes vlada narodna ideja, stari zidovi, ki ločijo sinove enega naroda, so preslabi, ustavljati se valovom te ideje. Čehi imajo le dve deželi, Česko in Moravsko; ako združijo ti dve, pa imajo domovino skupaj. Zato imajo oni pač prav, da se poganjajo za starozgodovinsko Česko kraljestvo.

Pri nas je pa druga; na dobičku bila bi le Kranjska, pa ostala bi tudi ona brez vsacega vpliva v cesarstvu, ker je premajhna; vsi drugi Slovenci pa bi bili izročeni tujim večinam.

Le tri kombinacije so, ki bi nas mogle zadovoljiti: 1) Ako se združi vsa dežela od Jadre do Drave v eno upravno celoto. Ker je pa meja čez ravno polje preodrta, utegnili bi 2) zadovoljni biti, ako se združijo vsa Štajarska, Koroška, Kranjska, Goriška in Istra v eno z glavnim mestom Ljubljano; ali pa 3) če se združijo vse te dežele s Hrvaško, Dalmacijo in Granico z glavnim mestom Zagrebom. Vse to bi se lepo vredilo pod sceptrom Habsburške monarhije, in tako bi stopili v zvezo z drugimi Avstrijskimi deželami. Za drugačen federalizem se nikdar naroden Slovenec ogrel ne bo, in tudi ne sme.

—a—

Spomini na dr. E. H. Costo.

Spisal Jos. Cimperman.

He has been an excellent man. His friendship was a sparkling star in the dark night of my life. By his death our nation has lost the best son, and a noble minded friend and my wise teacher.

Nekako boječ izpolnujem svojo obljubo, ki sem jo nedavno storil enemu naših najbolj zaslužnih mož, obljubo, da bodem občinstvu izročil za obletnico**) dr. E. H. Costove smrti nekatere črte, iz katerih naj bi se izpoznal od nove strani njegov blagi značaj. Boječ se lotim tega dela razun mnogih drugih vzrokov posebno tudi še zato, ker mi je, govorečemu o tem plemenitem možu, neobhodno potrebno, da predstavim svojo skromno osobo častitemu občinstvu.

Toda, glas hvaležnosti v mojem srci mi daje pogumnosti, da izpolnim prijetno svojo dolžnost in do tega me nagiblje tudi na trdno podlago opirajoče se prepričanje, da mi bode vsak resničen čestilec in prijatelj pokojnika vedel hvalo za moje notice.

Prihodnjim pisateljem zgodovine naših sedanjih političnih bojev je nalog, ceniti dr. Costovo politično delovanje in naši bodoči literarni historiki bodo sodili njegova literarna dela. Jaz bodem poročal o dr. Costi — človeku.

Po posebnih naključjih se včasih seznanjajo ljudje, in tudi jaz sem po posebni okolnosti obrnil na se pozornost blazega svojega prijatelja dr. Coste.

Vsi ljubitelji našega slovstva poznajo knjigo „Vodnikov spomenik“, ki jo je on s pripomočjo skoraj vsih tedanjih slovenskih ali slovensko literarstvo ljubečih pisateljev izdal v spomin stoletnice Vodnikovega rojstnega godu. To knjigo sem dobil jaz kot osemnajstleten mla-

*) Že leta 1849 (glej „Novice“ l. 1849 stran 110 itd.) je v vladnem zboru tadanji c. k. vladni svetovalec vitez Kreutzberg v temeljitem poročilu povdarjal zedinjenje Tržaške, Istre in Goriške s Kranjsko.

**) Prihodnji petek, to je 28. dne t. m., preteče leto in dan, kar je dr. Costa umrl.